

Genderově podmíněné násilí a sexuální obtěžování na vysokých školách

– analýza výročních zpráv vysokých škol

Obsah

1. Hlavní zjištění	1
2. Úvod	2
3. Terminologie	2
4. Návaznost na strategické dokumenty	3
5. Mapování výročních zpráv veřejných vysokých škol v kontextu prevence a řešení genderově podmíněného násilí a sexuálního obtěžování	4
5.1. Opatření a procesy řešení genderově podmíněného násilí a sexuálního obtěžování	6
5.2. Vývoj reportování.....	8
5.3. Informování studujících a zaměstnanců/kyň	8

1. Hlavní zjištění

- Vysoké školy (VŠ) od roku 2017 povinně informují o aktivitách v oblasti genderově podmíněného násilí (dále GBV, z anglického gender-based violence) a sexuálního obtěžování ve svých výročních zprávách (VZ).
- Provedená analýza VZ zjistila, že se zvyšuje počet VŠ, které se problematikou zabývají, a rozšiřuje se paleta nástrojů, které používají.
 - Z 26 VŠ se v roce 2021 GBV a sexuálnímu obtěžování věnovalo celkem 24, jedna to plánuje v příštím roce. V roce 2017 to bylo 20 VŠ, z nichž dvě pouze a úrovni některých fakult.
 - Nejčastěji využívaným nástrojem je Etický kodex. Zmiňuje ho celkem 15 VŠ, jen 7 z nich ale udává, že kodex je upraven v kontextu této problematiky. V roce 2017 Etický kodex zmínilo 13 institucí.
 - Největší nárůst evidujeme u vnitřních dokumentů a směrnic ošetřujících GBV a sexuální obtěžování. V roce 2017 takový dokument mělo 7 VŠ, v roce 2021 už 14.
 - Mezi dalšími nástroji najdeme etickou komisi, jejíž výskyt ve VZ v kontextu GBV a sexuálního obtěžování mírně vzrostl (z 10 v roce 2017 ke 12 v roce 2021).
 - VŠ začínají zřizovat pozice ombudsošob. K roku 2021 takovou pozici mají na celouniverzitní úrovni celkem čtyři, další tři avizují, že to mají v plánu. V roce 2017 podle informací z VZ neměla ombudsošobu žádná VŠ v ČR.
 - Dalšími nástroji jsou např. činnost specializovaného centra, workshopy, školení, online nástroje, ty jsou ovšem zatím relativně méně využívány/zmiňované.
- Na základě dat z VZ nejde dovést nic o efektivitě a kvalitě nástrojů, ani o jejich využívání. Např. existence Etického kodexu není zárukou kvalitního ošetření problematiky. Pokud se jedná o jediný nástroj, je takové řešení pravděpodobně spíše symbolické. Stejně tak automaticky nemusí platit, že čím víc nástrojů instituce má, tím lépe. Taková situace nicméně indukuje zvýšenou pozornost vůči problematice a tedy pravděpodobně i více systematický přístup.
- Ukazuje se také, že VŠ ne vždy informují o všech aktivitách, které ony nebo jejich součástí v problematice realizují. To může mít za následek horší prezentaci institucí ve VZ a z nich vycházející analýzy.

2. Úvod

Genderově podmíněné násilí (GBV) a sexuální obtěžování jsou problémy v celé společnosti a přirozeně se tak dotýkají také prostředí vysokých škol, které je navíc velmi silně hierarchizované, což tento problém ještě více akcentuje. Přesto se GBV a sexuálnímu obtěžování dostává dostatečné pozornosti až v posledních letech, kdy na něj upozorňují nejen experti, ale také sami studenti/ky vysokých škol.¹

2.1 Povinnosti VŠ

Vysoké školy musí ve svých VZ popsat, zda jak s genderově podmíněným násilím a sexuálním obtěžováním pracují a jaké mechanismy přijali v boji proti genderově podmíněnému násilí a při jeho řešení. Tento požadavek najdeme v osnově výroční zprávy o činnosti vysoké školy MŠMT:

„Vysoká škola uvede, zda a jakým způsobem se zabývá problematikou sexuálního a genderově podmíněného obtěžování a zda má v této oblasti zaveden postup pro řešení případů obtěžování (s uvedením odkazů na konkrétní vnitřní předpis, dokument či informace). Stručně uvede, zda a jakým způsobem informuje zaměstnance a studenty o uvedené problematice.“²

Vedle výročních zpráv je GBV a sexuální obtěžování také jednou z pěti doporučených oblastí, kterými by se měl zabývat plán genderové rovnosti (GEP).³ Tento dokument by měla mít každá vysoká škola (a další instituce) v případě, že se chce ucházet o podporu v Horizontu Evropa (v České republice není požadavek na GEP zaveden v legislativě, na rozdíl od některých jiných evropských zemí).⁴

2.2. Proč se problematice věnovat

Řešení GBV a sexuálního obtěžování na školách zlepšuje klima instituce a prohlubuje důvěru v ní. Některé univerzity v zahraničí se touto problematikou zabývají již dlouho a daří se jim integrovat nástroje prevence a řešení incidentů GBV a sexuálního obtěžování⁵. Bezpečné a nediskriminační prostředí je navíc zásadní podmínkou pro růst lidí a podpory jejich potenciálního uplatnění ve společnosti a na trhu práce.

2.3 Cíl dokumentu

Cílem tohoto dokumentu je jednak zmapovat jaká opatření zabývající se GBV a sexuálním obtěžováním jsou zmíněna ve VZ veřejných vysokých škol, jak se situace vyvíjí v čase a dále reflektovat účinnost nástroje reportování.

Tento materiál vznikl za podpory projektu STRATIN+ financovaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a v návaznosti na cíle stanovené v Plánu podpory rovnosti žen a mužů⁶.

3. Terminologie

Genderově podmíněné násilí je fenomén hluboce zakořeněný v nerovnosti pohlaví a patří k nejvýznamnějším případům porušování lidských práv. Genderově podmíněné násilí je násilí namířené proti osobám z důvodu jejich pohlaví. Genderově podmíněné násilí zažívají jak ženy, tak muži, ale

¹ Deník N. (2021). *Sesbírali výpovědi spolužáků o ponižování, sexismu a obtěžování na DAMU: „Báli jsme se někomu svěřit.“*. Dostupné z: <https://denikn.cz/668233/sesbirali-vypovedi-spoluzaku-o-ponizovani-sexismu-a-obtezovani-na-damu-bali-jsme-se-nekomu-sverit/>

Deník N. (2022). *„Přišla jsem jako mozek, on ze mě udělal tělo.“ Studentka popsala napadení docentem, na škole skončil.* Dostupné z: <https://denikn.cz/885047/prisla-jsem-jako-mozek-on-ze-me-udelal-telo-studentka-popsala-napadeni-docentem-na-skole-skoncil/>

² MŠMT. (2021). *Osnova výroční zprávy o činnosti vysoké školy pro rok 2021*. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/vyrocní-zpravy-o-cinnosti-vysokych-skol>

³ NKC – gender a věda. *Plány genderové rovnosti*. Dostupné z: <https://genderaveda.cz/plany-genderove-rovnosti-geps/>

⁴ Marcela Linková. (2021). *Povinnost mít plán genderové rovnosti dělí Evropu, ukazuje analýza*. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/z-domova/nkc-gender-a-veda/povinnost-mit-plan-genderove-rovnosti-deli-evropu-ukazuje-nova-analyza>

⁵ <https://unisafe-gbv.eu/outputs/>.

⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2020). *PLÁN PODPORY ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ* Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na léta 2021-2024. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/III_Material_VPR_Plan_rovnosti_FINAL_2021.pdf

většinu obětí tvoří ženy a dívky. Pojem genderově podmíněné násilí se používá proto, aby poukázalo na skutečnost, že mnoho forem násilí na ženách má kořeny v mocenské nerovnosti mezi ženami a muži.⁷ Pod pojem genderově podmíněné násilí patří také násilí na LGBTQ+ osobách, které je založeno na jejich faktické nebo vnímané sexuální orientaci a/nebo genderové identitě.⁸

Sexuální obtěžování je nežádoucí chování, které má sexuální povahu,

a) jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo

b) které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů.⁹

4. Návaznost na strategické dokumenty

Strategie pro genderovou rovnost Evropské Unie se věnuje tématu genderově podmíněnému násilí a sexuálnímu obtěžování ve svých požadavcích pro členské státy.

Tato problematika bude řešena konkrétními opatřeními včetně: osvobození žen a dívek od genderově podmíněného násilí a obtěžování...

Členské státy by měly zajistit, aby EU přistoupila k Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, nebo přijaly alternativní právní opatření k dosažení cílů úmluvy, dále aby řešily tuto problematiku v kyber prostoru a nakonec aby zlepšovaly shromažďovaly data a rozšiřovaly povědomí o výskytu genderově podmíněného násilí a sexuálním obtěžování.¹⁰

Genderově podmíněné násilí a sexuální obtěžování spadá také pod Antidiskriminační zákon, který mluví mj. o obtěžování a sexuálním obtěžování

(1) Obtěžováním se rozumí nežádoucí chování související s důvody uvedenými v § 2 odst. 3,

a) jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo

b) které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů.

(2) Sexuálním obtěžováním se rozumí chování podle odstavce 1, které má sexuální povahu.¹¹

Zákon o vysokých školách pak ve svém úvodním ustanovení formuluje, že veřejné vysoké školy

„hrají aktivní roli ve veřejné diskusi o společenských a etických otázkách, při pěstování kulturní rozmanitosti a vzájemného porozumění, při utváření občanské společnosti a přípravě mladých lidí pro život v ní“¹².

⁷ EIGE. (2022). *What is gender based violence?* Dostupné z: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

⁸ Council of Europe. (2022). *What is gender-based violence?*. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence>

⁹ Zákon č. 198/2009 Sb. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198>

¹⁰ European Commission. (2020). *Striving for a Union of Equality. The Gender Equality Strategy 2020-2025*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/gender_equality_strategy_factsheet_en.pdf

¹¹ Zákon č. 198/2009 Sb. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198>

¹² Zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111#cast1>

Problematika GBV a sexuálního obtěžování na vysokých školách z pohledu zákonů je velice komplexní záležitost, podrobnější informace týkající se povinností a práv vysokých škol při její prevenci a řešení lze najít v právní analýze z produkce NKC – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, kterou zpracovala právnička Šárka Homfray¹³.

Povinnost informovat o naplňování principů genderové rovnosti prostřednictvím VZ uvádí PLÁN PODPORY ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na léta 2021-2024 v opatření *Monitorovat naplňování principů genderové rovnosti*, v rámci kterého se monitoring v této oblasti odehrává v režimu mj. výročních zpráv:

Monitoring naplňování principů genderové rovnosti se nadále odehrává v režimu Výročních zpráv o činnosti vysoké školy¹⁴

5. Mapování výročních zpráv veřejných vysokých škol v kontextu prevence a řešení genderově podmíněného násilí a sexuálního obtěžování

Povinnost začlenit informace o řešení GBV a sexuálního násilí byla do VZ vysokých škol v ČR zavedena na přelomu roku 2017 a 2018. VŠ poprvé o tomto tématu informovaly v roce 2018, a to za předešlý rok 2017. Podle Osnovy VZ o činnosti vysoké školy pro rok 2021¹⁵ musí vysoká škola informovat o tom, jak řeší GBV a sexuální obtěžování a zároveň musí uvést, zda a jak o uvedené problematice informuje zaměstnance/kyně a studenty/ky. Tyto informace jsou v šabloně uvedené v kapitole č. 6 s názvem Zaměstnanci.

Pro následující analýzu jsme vyhledali výroční zprávy (k roku 2017¹⁶ a 2021) všech veřejných vysokých škol v ČR, celkem tedy 26 institucí¹⁷. Tento přístup je omezující v tom smyslu, že ne vždy VŠ informují o aktivitách jednotlivých fakult a součástí, které jsou často relativně samostatné a v oblasti GBV a sexuálního obtěžování již podnikají vlastní kroky. Situace může být ovlivněna obecně nízkou motivací institucí k reportování, rezervovaností vůči dané problematice, nedostatečnou koordinací unitů vysokých škol ale i doposud chybějící zpětnou vazbou ze strany MŠMT.

Z 26 vysokých škol pouze 2 k roku 2021 udávají, že se v současné době nemají žádné nástroje zabývající se GBV a sexuálním obtěžováním (jedna z nich ovšem provedla nejen v této oblasti audit a konkrétní kroky plánuje na následující roky). Speciálním případem je Akademie múzických umění, která informuje o politkách a nástrojích pro každou ze svých tří fakult zvlášť. V analýze jsou tedy její výsledky zapsané pod AMU, nástroje a politiky se ovšem liší podle fakult. V roce 2017 neuvádělo žádné nástroje šest vysokých, dvě další pak informovaly pouze o opatřeních na některých fakultách. Jedna univerzita reportovala, že se nástroje týkající se GBV a sexuálního obtěžování vztahují pouze na zaměstnance/kyně.

¹³ Šárka Homfray. (2022). Věcné zadání právní analýzy pro řešení genderově podmíněného násilí na vysokých školách.

¹⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2020). PLÁN PODPORY ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na léta 2021-2024. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/III_Material_VPR_Plan_rovnosti_FINAL_2021.pdf

¹⁵ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/vyrocní-zpravy-o-cinnosti-vysokych-skol>

¹⁶ Výroční zpráva o činnosti Ostravské univerzity za rok 2017 není k dispozici, u této jediné školy tedy analyzujeme VZ z roku 2018.

¹⁷ Akademie múzických umění v Praze, Akademie výtvarných umění v Praze, Česká zemědělská univerzita v Praze, České vysoké učení technické v Praze, Janáčkova akademie múzických umění, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Masarykova univerzita, Mendelova univerzita v Brně, Ostravská univerzita, Slezská univerzita v Opavě, Technická univerzita v Liberci, Univerzita Hradec Králové, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzita Karlova, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Pardubice, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Veterinární univerzita Brno, Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, Vysoká škola ekonomická v Praze, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Vysoká škola polytechnická Jihlava, Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, Vysoká škola uměleckooprůmyslová v Praze, Vysoké učení technické v Brně, Západočeská univerzita v Plzni

Všechny vysoké školy, které se problematikou GBV a sexuálního obtěžování zabývají, uvádějí nástroje a postupy v kapitole 6 Zaměstnanci (resp. Zaměstnanci/Zaměstnankyně, Akademické pracovnice a akademičtí pracovníci). Čtyři VŠ tuto problematiku zmiňují také v dalších kapitolách svých VZ¹⁸.

Povinnost informovat o problematice ve VZ má nepochybně určitý vliv na pozornost, kterou VŠ této problematice věnují. Způsob reportování ale není vždy explicitní a nechává prostor pochybnostem, jestli jsou zmiňovaná opatření, nástroje a procesy této problematice uzpůsobené. Aktuální medializované případy¹⁹ také naznačují, že nástroje často nefungují, a že se v rámci VZ může jednat spíš o formální vykazování.

Od roku 2017, kdy byla zavedena povinnost informovat o aktivitách a opatřeních v oblasti GBV a sexuálního obtěžování, se celkově rozrostl počet celouniverzitně využívaných nástrojů (o 62 %) a tématu se dle VZ věnuje vyšší počet vysokých škol (24 v roce 2021 vs. 20 v roce 2017).

Následující tabulka ukazuje nárůst využívání/vykazování konkrétního typu opatření ve srovnání let 2021 a 2017. U všech typů opatření evidujeme nárůst, byť většinou spíš mírný.

¹⁸ Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně v *Pilíři E: lidské zdroje, financování, vnitřní prostředí a strategické řízení*, v části 3 *Studenti se problematika objevuje ve VZ AMU (v rámci jedné z jejích fakult), u Veterinární univerzity Brno v části 5 Zájem o studium a ve VZ Masarykovy univerzity najdeme tuto problematiku dokonce ve čtyřech různých kapitolách.*

¹⁹ Např.: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/sexualni-nasili-obtezovani-vysoke-skoly-univerzity-opatreni-mechanismy_2206020500_pik, <https://a2larm.cz/2022/06/ceske-vysoke-skolstvi-v-bodu-zlomu-zbavime-se-sexualniho-obtezovani-studujicich/>.

Počet vysokých škol podle opatření reportovaného ve VZ veřejných VŠ v roce 2017 a 2021²⁰

Nástroj	2017 ²¹	2021
Etický kodex	13 (50 %)	15 (58%)
Etická komise	10 (39 %)	12 (46 %)
Vnitřní dokumenty a směrnice/další dokumenty	7 (27 %)	14 (54 %)
Činnost specializovaného centra	6 (23%)	7 (27 %)
Ombudsosoba	-	4 (15 %)
Školení/workshopy	-	4 (15 %)
Online nástroje	-	2 (8 %)
CELKEM	36	58

Tabulka 1 Nástroje na VŠ podle let

5.1. Opatření a procesy řešení genderově podmíněného násilí a sexuálního obtěžování

Etický kodex

Nejčastějším nástrojem řešení problematiky GBV a sexuálního obtěžování je etický kodex, který uvedlo 15 škol. Pouze sedm z nich ve VZ výslovně sděluje, že byl upraven pro potřeby řešení této problematiky. V roce 2017 zmiňuje etický kodex 13 VŠ. Jako jediný existující nástroj, který problematiku ošetřuje, jej uvádí dvě VŠ (jak v roce 2021, tak v roce 2017, jedná se ale o odlišné školy).

Etická komise

Velká část VŠ řeší incidenty GBV a sexuálního obtěžování prostřednictvím (nově ustavené nebo existující) Etické komise²². Z 26 VŠ řeší problematiku GBV etická komise na 12 školách, v roce 2017 to bylo na 10 školách. Etickou komisi jako jediný nástroj má jedna VŠ (v roce 2017 i v roce 2021, opět se ale jedná o jiné školy).

Další dokumenty a směrnice

Mimo Etického kodexu se mohou vysoké školy zabývat problematikou GBV a sexuálního obtěžování v dalších dokumentech. Čtrnáct vysokých škol odkazuje v souvislosti s touto problematikou na různé směrnice či opatření rektora, pracovní řád instituce, dále to jsou také disciplinární řády či kolektivní smlouvy. Oproti roku 2017 se jedná o 100% nárůst. Sedm vysokých škol mělo k roku 2021 dokument speciálně k problematice GBV a sexuálního obtěžování, oproti dvěma školám v roce 2017.

Činnost specializovaného centra

Specializovaná pracoviště buď případy sama řeší, jsou součástí řešení nebo se věnují zvyšování povědomí ohledně této problematiky a dalším aktivitám, které souvisejí s prevencí a podporou studujících či zaměstnanců/zaměstnankyň – jedná se o poradenská centra, poradenské služby, akademické poradny, akademicko – psychologická poradny či informačně poradenské a kariérní centra a další. Tento nástroj v současnosti uvádí sedm VŠ, což je jen o jednu školu více, než v roce 2017.

²⁰ Ve výsledcích neuvádíme ty nástroje a procesy, které VŠ ve svých VZ uvedla jako plánované či realizované v budoucnu. Jedná se tedy pouze o nástroje a procesy, které jsou v současné době již zavedené a fungují, zároveň uvádíme pouze nástroje a reportování týkající se univerzity jako celku, nejsou zde tedy zahrnuty informace o fakultách (s výjimkou AMU), aby bylo možné zmapovat podmínky pro všechny studenty na jednotlivých vysokých školách.

²¹ Celkový součet výskytů nástrojů je větší než počet VŠ, protože velká část škol využívá více než jeden nástroj.

²² Etická komise se zabývá porušením obecných a etických morálních principů zaměstnanců/kyň a členů/nek akademické obce, nejčastěji formulovaných v Etickém kodexu. Univerzita Palackého v Olomouci. Etická komise. <https://www.upol.cz/univerzita/univerzitni-organy/komise/>

Vysoká škola ekonomická v Praze. Etický kodex a Etická komise. <https://www.vse.cz/informace-o-vse/informace-a-predpisy/eticky-kodex/>

Ombudsosoba

Post celouniverzitní ombudsosoby, která je pověřena řešením stížností, včetně případů GBV a sexuálního obtěžování, zřídily čtyři vysoké školy, další tři VŠ pak podle VZ tuto funkci zřídít plánují. Aktuálně neexistuje žádný zákon, doporučení ani jiná pravidla pro ustavování těchto pozic, je tedy na každé univerzitě, jaká bude mít ombudsosoba práva či jak bude do funkce dosazena.²³ Naše analýza vychází čistě z VZ, které obvykle uvádějí počty ombudsosob na celouniverzitní úrovni. Je pravděpodobné, že VZ nereflktují pozitivní posuny v této otázce na některých (např. na Univerzitě Karlově se pozice ombudsosoby teprve obsazuje, minimálně tři její fakulty ale již takový post ustavily, podobně jako Univerzita Palackého zatím celouniverzitní ombudsosobu nenajdeme, její dvě fakulty ale tuto pozici již obsadily.²⁴). AMU ve své VZ informovalo ombudsosobě na jedné ze svých fakult. V roce 2017 žádná vysoká škola nereportovala, že by tuto pozici měla.

Školení, workshopy

V rámci prevence GBV a sexuálního obtěžování realizují tři vysoké školy (dvě z nich celouniverzitně, dále pak jedna vysoká škola na úrovni fakult) školení, workshopy či tréninky pro pedagogy/žky, klíčové zaměstnance/kyně či studenty/tky. Takovou aktivitu v roce 2017 žádná VŠ nevykázala.

Online nástroje

Dvě²⁵ vysoké školy ve VZ uvádějí, že problematice GBV a sexuálního obtěžování je věnovaná webová stránka, kde lze najít základní informace o této problematice a informace o tom, jak postupovat při jejím řešení. V roce 2017 žádná VŠ takové opatření neudává.

Další nástroje

Nástroje a politiky zabývající se danou problematikou mohou mít na jednotlivých VŠ různou podobu. Najdeme mezi nimi např. změny ve fakultních politikách, zavedení Antidiskriminační platformy, pověření specializované osoby (jiné než ombudsosoby) či specializované skupiny, zapojení se do různých programů či projektů a další (více viz tabulka v příloze).

Genderový audit

Genderový audit nebo audit rovných příležitostí není nástrojem prevence či řešení problematiky GBV a sexuálního obtěžování, jedná se ale o monitorovací nástroj, který je významný pro vznik opatření i vyhodnocování jejich úspěšnosti. Využití auditu v kontextu sexuálního obtěžování uvádí šest VŠ, jejich vyjádření jsou ale stručná. U některých není jisté, kdy se audit odehrál a zda vůbec příslušnou problematiku řešil. Jedna VŠ zase informovala, že v rámci provedeného auditu „nejsou tato témata reflektována zaměstnanci ani studujícími jako problémová“, což je tak pozitivní závěr, že vzbuzuje otázky ohledně zvolené metodologie dotazování. Audit v roce 2017 v kontextu GBV a sexuálního obtěžování nevedla žádná univerzita.²⁶

²³ Magdalena Kulasová. (2022). *Aby se měli komu svěřit. Univerzity reagují na kauzy obtěžování, zřizují ombudsmany*. Aktuálně.cz. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zesiluji-hlas-studentu-a-pomahaji-iim-resit-sporu-ombudsmanu/r~a64b6daacc6311ecb13cac1f6b220ee8/>

²⁴ Pika, T., Košlerová, A. & Kubant, V. (2022). 12 českých univerzit: případy sexuálního obtěžování přiznává většina z nich, řešit ho však obvykle neumí. iROZHLAS.cz. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/sexualni-nasili-obtezovani-vysoke-skoly-univerzity-opatreni-mechanismy_2206020500_pik#CVUT

²⁵ Minimálně ještě jedna další vysoká škola webovou stránku týkající těchto témat má také, o této skutečnosti ale ve výroční zprávě neinformuje.

²⁶ V případě jedné univerzity jsme pracovali s VZ z roku 2018, neboť ta z roku 2018 nebyla dostupná (viz pozn. 15 výše). V tomto případě byl audit v kontextu problematiky uveden.

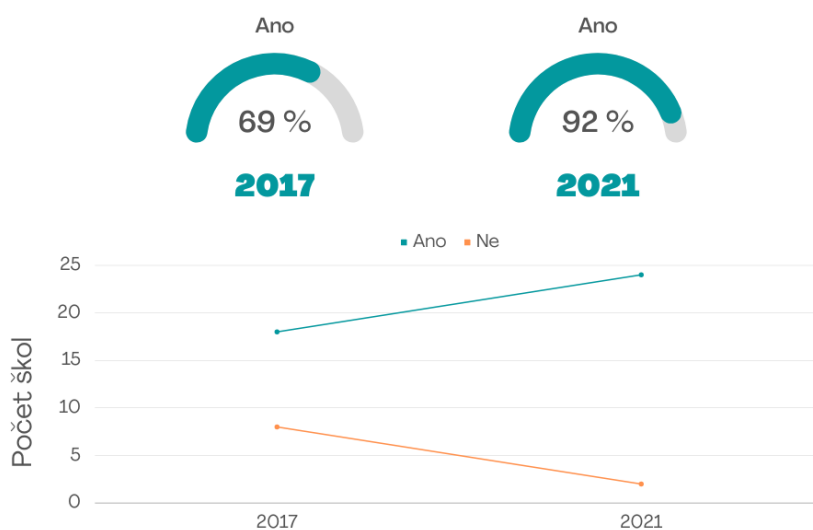
5.2. Vývoj reportování

Srovnání v čase ukazuje, že vysoké školy v roce 2017 tuto problematiku řešily méně než v současnosti, opatření a nástroje týkající se GBV a sexuálního obtěžování jsou formulovány vágněji (v jedné VZ je například řečeno, že „případné prohřešky by pak pravděpodobně řešila Etická komise“). Školy se v roce 2017 také více soustředily na zaměstnance/kyně (ve VZ se tato problematika reportuje v kapitole č. 6 Zaměstnanci podle vzoru VZ z produkce MŠMT) než na studující. Některé VŠ v roce 2017 přímo informovaly, že nemají žádná speciální opatření, ale že problematika v současnosti spadá pod již existující nástroje (nejčastěji Etický kodex/Etickou komisi).

Šest vysokých školy tehdy uvedlo, že se v následujících letech plánují touto problematikou zabývat. Na základě informací z VZ z roku 2021 se tyto změny uskutečnily na čtyřech vysokých školách, jedna naopak v roce 2021 naopak reportovala méně nástrojů než v roce 2017.

Obecně lze říct, že v roce 2017 část VŠ nerozlišovala jasně, jestli se zavedené nástroje a politiky zabývají genderovou rovností nebo se jedná o nástroje konkrétně pro problematiku GBV a sexuálního obtěžování. Některé pak pod kategorií GBV a sexuálního násilí explicitně zmiňovaly nástroje řešící obecně genderovou rovnost.

Zabývá se VŠ podle výročních zpráv problematikou GBV a sexuálního obtěžování?

5.3. Informování studujících a zaměstnanců/kyně

VŠ musí ve VZ uvádět, zda a jak informují zaměstnance/kyně a studenty/tky o uvedené problematice. Celkem 17 VŠ na tyto otázky neodpovídá vůbec, dvě školy pak transparentně konstatují, že v současné době žádný systematický nástroj pro informování nemají. Celkem 9 VŠ reportuje, že v nějaké míře o problematice či o jejím řešení informuje. Děje se tak ale například prostřednictvím vnitřního předpisu či etického kodexu. Jedna vysoká škola uvedla, že zaměstnanci/kyně a studující byli informováni o zřízení pozice ombudsovy (tedy neinformuje přímo o problematice, ale o možnostech jejího řešení). Dalším nástrojem, jak škola informuje zaměstnance/kyně a studenty/ky je webová stránka (viz výše Online nástroje). Jedna vysoká škola ve VZ uvádí, že jejich zaměstnanci/kyně a studující jsou o zásadních skutečnostech či o možnostech podpory informováni elektronickou poštou/internetovým portálem a jedna VŠ pravidelně informuje zaměstnance/kyně a studující o nabídce akademické

psychologické poradny a o dalších aktivitách, které slouží jako prevence sexuálního a genderově podmíněného obtěžování na pracovišti.

6. Situace jednotlivých vysokých škol

Pro zvýšení účinnosti monitoringu problematiky je vhodné zvážit pravidelné zveřejňování zpráv o situaci jednotlivých VŠ. Výstupy provedené analýzy VZ k roku 2021 ukazují (viz následující tabulka), že situace je na různých VŠ v ČR různá. Například Masarykova Univerzita či Univerzita Pardubice na základě aktivit uvedených ve VZ patří mezi leadery v dané problematice, resp. co do vykázaných typů aktivit. Masarykova univerzita se na předních příčkách objevuje již v roce 2017. Špatně si ve srovnání s ostatními VŠ nevede ani Univerzita Karlova nebo Vysoká škola polytechnická Jihlava. Na chvostu naopak najdeme VUT Brno či Vysokou škola technickou a ekonomickou, které se zatím problematice nevěnují (nebo o tom neinformují).

Jeden z největších posunů od roku 2017 zaznamenala Mendelova univerzita, která v roce 2017 neměla žádné nástroje, v současnosti však informuje hned o několika a další plánuje. Již v roce 2017 také o komplexnější sadě opatření informovala také Univerzita Jana Evangelisty Purkyně.

Aktuálně většina VŠ v ČR využívá alespoň dva druhy nástrojů.

Situace na VŠ z hlediska existence opatření proti GBV a sexuálnímu obtěžování v roce 2021

Vysoká škola	Etická komise	Etický kodex	Ombudsosoba	Činnost specializovaného centra	Dokumenty/směrnice	Školení/workshopy	Online nástroje	Jiné	Poznámka k jiné	Audit
AMU	x	x	•	•	x	•	x	•	Změna fakultní politiky, změna školního psychologa	
AVU	x	•	x	x	x	x	x	•	Antidiskriminační platforma	•
ČVUT	x	x	x	x	x	x	x	•	Pověřená osoba, GEP	
ČZU	•	x	x	x	x	x	x	x		
JAMU	x	•	x	x	x	x	x	•	Další opatření dle fakult	
JČU	•	x	•	x	•	x	x	•	projekt OP VVV	
MENDELU	x	x	x	x	x	•	x	•	Audit rovných příležitostí, metodika	•
MUNI	x	•	x	•	•	x	x	•	Panel pro rovné příležitosti	•
Ostravská univerzita	x	•	x	x	•	x	x	x		
Slezská univerzita v Opavě	•	•	x	x	•	x	x	x		
TUL	•	x	•	x	•	x	x	x		
UJEP	x	•	x	•	•	x	x	•	Disciplinární komise fakulty	
UK	•	x	x	•	•	x	•	x		
UMPRUM	x	x	x	x	x	•	x	•	Pracovní skupina pro interní komunikaci	•
Univerzita Hradec Králové	•	•	x	•	x	x	x	x		
Univerzita Palackého v Olomouci	•	•	x	x	x	x	x	x		
Univerzita Pardubice	x	•	x	•	•	x	x	•	Referát interního auditu	
UTB Zlín	•	•	•	x	•	x	x	x		
Veterinární univerzita Brno	x	•	x	x	•	x	x	x		
VŠB-TUO	•	•	x	x	•	x	x	•	Útvar kontroly a interního auditu	
VŠE	•	•	x	x	•	x	•	x		
VŠCHT	•	•	x	x	•	x	x	x		
VUT	x	x	x	x	x	x	x	x		•
Vysoká škola polytechnická Jihlava	x	x	x	•	x	•	x	•	Plán řešení mobbingu a sexuálního obtěžování	
Vysoká škola technická a ekonomická v ČR	x	x	x	x	x	x	x	x		
ZČU	•	•	x	x	•	x	x	•	UniSAFE	•

Situace na VŠ z hlediska existence opatření proti GBV a sexuálnímu obtěžování v roce 2017

Vysoká škola	Etická komise	Etický kodex	Ombudsosek	Činnost specializovaného centra	Dokumenty/směrnice	Školení/workshopy	Online nástroje	Jiné	Poznámka k jiné	Audit
AMU	x	x	x	x	x	x	x	•	Informování studentů/tek	
AVU	x	x	x	x	x	x	x	x		
ČVUT	x	x	x	x	x	x	x	•	různá opatření na některých fakultách	
ČZU	•	•	x	x	x	x	x	x		
JAMU	x	x	x	x	x	x	x	x		
JČU	•	x	x	x	x	x	x	x		
MENDELU	x	x	x	x	x	x	x	x		
MUNI	•	x	x	x	•	x	x	•	Panel pro rovné příležitosti	
Ostravská univerzita	x	•	x	x	•	x	x	x		•
Slezská univerzita v Opavě	•	•	x	•	x	x	x	x		
TUL	x	•	x	x	x	x	x	x		
UJEP	•	•	x	•	•	x	x	x		
UK	•	•	x	x	x	x	x	x		
UMPRUM	x	x	x	x	x	x	x	x		
Univerzita Hradec Králové	x	•	x	•	•	x	x	x		
Univerzita Palackého v Olomouci	•	•	x	x	x	x	x	x		
Univerzita Pardubice	x	x	x	•	x	x	x	x		
UTB Zlín	x	x	x	x	x	x	x	x		
Veterinární univerzita Brno	x	x	x	x	x	x	x	x		
VŠB-TUO	x	x	x	x	•	x	x	x	útvár Kontrola a interní audit	
VŠE	•	•	x	x	x	x	x	x		
VŠCHT	x	•	x	x	•	x	x	x		
VUT	•	•	x	x	x	x	x	x		
Vysoká škola polytechnická Jihlava	x	x	x	•	x	x	x	x		
Vysoká škola technická a ekonomická v ČR	x	•	x	x	x	x	x	x		
ZČU	•	•	x	x	x	x	x	x		

Závěr

Povinné reportování VŠ o nástrojích a opatřeních týkajících se GBV a sexuálního obtěžování ve VZ je jediný nástroj, kterým MŠMT a státní správa obecně získávají informace a aktuálním stavu. Nepochybně i díky tomu věnují VŠ problematice větší pozornost.

Podle analýzy VZ k roku 2021 a srovnání s rokem 2017 vysoké školy na problematiku GBV a sexuálního obtěžování kladou větší důraz, přijímají konkrétnější opatření, o nichž podrobněji informují, a využívají také více nástrojů, což je jednoznačně pozitivní posun.

VZ vysokých škol ale obsahují někdy dílčí informace a často v nich nejsou zmíněny aktivity, které probíhají na jednotlivých součástech školy. Chybí (a není vyžadována) reflexe toho, jak opatření fungují, kolik případů například VŠ v uplynulém roce řešily a s jakým výsledkem. Najdou se také případy, kdy jsou jako řešení problematiky vykazovány obecnější nástroje, jako je Etický kodex či Komise, které ovšem dle medializovaných případů zřejmě selhávají.

Doporučení k diskuzi:

- Pokračovat v pravidelném monitorování jevu prostřednictvím VZ.
- Pravidelně vyhodnocovat to, jak VŠ o problematice GBV a sexuálního obtěžování VŠ informují, a výsledky zjištění zveřejňovat včetně srovnání situace konkrétních vysokých škol.²⁷
- Zvážit jasnější formulaci požadavků či doporučení, co by reportování o opatřeních vztahujících se k této problematice mělo obsahovat. Například:
 - Vyjasnit, zda má VZ obsahovat informace pouze na celouniverzitní úrovni či také o situaci a aktivitách jejich součástí.
 - Zvážit zařazení požadavku k poskytování informace o monitorování výskytu GBV a sexuálního obtěžování, o výskytu nahlášených problémových situací a přijatých řešení.
 - Zvážit zařazení požadavku na reflexi efektivity existujících opatření na VŠ.
- Zvážit doplnění aktuálního monitorovacího nástroje (VZ) realizací další doplňkové analýzy, která se by se podrobněji zaměřila na opatření zavedená na VŠ (popř. jejich účinnost).

Vypracovala Anna Donovalová a Hana Tenglerová, NKC - gender a věda Sociologického ústavu AV ČR v rámci projektu STRATIN+ financovaného MŠMT (identifikační kód MS2104). Datum finalizace materiálu: 26.9.2022.

²⁷ Aktivita by mohla motivovat VŠ, aby zvýšily snahu o problematice informovat, vstoupily do zdravé soutěže, popřípadě, aby ty slabší spolupracovaly s těmi zkušenějšími.